

Театр «інтелектуального Арлекіна», або Шостий подвиг Геракла

50

Бесіда з актором
Національного академічного
українського драматичного
театру імені І.Франка
Віталієм Савчуком

— Якщо умовно поділити ролі на трагічні і комічні, серед ролей останнього періоду у вас переважають блазнівські, але, на мій погляд, хоча ці образи цікаві і вдалі, ваш тип ролей — трагедійно-драматичний. Я б назвала те, як ви їх граєте, театром «глибинних нюансів». Скажімо, головна роль в «Ні з тобою, ні без тебе» М.Дюрас. Як ви самі відчуваєте власну специфіку?

— Справді, так сталося, що всі три ролі в театрі Франка характерні, але я ж знаю, що це не весь я. Бо були ролі такі, як Макбет, Войцек, Полоній, Робін Гуд тощо. Проте ця іпостась мене не ображає. На вечері пам'яті видатного актора Дмитра Мілютенка, учня Курбаса, який, до речі, теж грав Блазня у «Королі Лірі», хтось сказав: мрія Курбаса — це театр «інтелектуального Арлекіна», до цього і я прагну, скільки себе пам'ятаю. Не знаю, як щодо інтелектуального, але клоун, блазень... З цього і театр починається. Не просто блазнювати, «не переіродити Ірода», а це має бути напрямок, залежний від інтелекту, від духу. Коли ти «в дусі», то проникаєш в такі сфери, які розум людський і не може досягнути...

— А чи є якась особливість техніки?

— Техніка приходить, коли ти

Віталій Савчук народився у Харкові. У 1979 році закінчив акторський факультет (курс М.Борисенка, викладали В.Чистякова, О.Глаголін) Харківського інституту мистецтв імені І.Котляревського. Вже на останньому році навчання — актор **Київського ТЮГу**. Серед театральних ролей — Андрюс у «Любов, джаз і чорт» Ю.Грушаса, Сергій у «Привіт, Синичко» Я.Стельмаха, Войцек у «Войцеку» Г.Бюхнера, Макбет у «Макбеті» В.Шекспіра, Ден у «Всі падаючі» С.Беккета (вистава «Метаморфози»). В кіно виконував роль Вакули у фільмі «Вечори на хуторі біля Диканьки». У 1995 році Віталій Савчук у штаті **Київського театру російської драми імені Л.Українки**, репетирує в п'єсі «Фернандо Крапп написав мені цього листа» Т.Дорста. Працює також у театрі «Браво» («Ні з тобою, ні без тебе» М.Дюрас). У 1996 запрошений до **Національного академічного театру імені І.Франка**, де грає ролі Траньйо у «Приборканні норвільової» В.Шекспіра, Блазня у «Королі Лірі» В.Шекспіра, Едгара у «Балі злодіїв» Ж.Ануя. У 1999 нагороджений премією СТД імені А.Бучми за досконалість акторських робіт. Цього ж року — «Київська Пектораль» за кращу чоловічу роль другого плану («Бал злодіїв»).

розумієш, що робиш, та ще від чогось... Мабуть, є така особливість: коли я бачу комічне, то відразу помічаю і зворотню сторону, трагічну. А коли трагічне, то іноді думаєш: «От трагедія», а потім стає смішно, бо надто вже всі хвилюються — так не природньо. Чиста комедія або чиста трагедія — це тільки на сцені буває, а в житті — ні. Мудрість — вона десь посередині. Це, мабуть, відображення життя так, як його відчуваю.

— Як ви готуєтесь до образу?

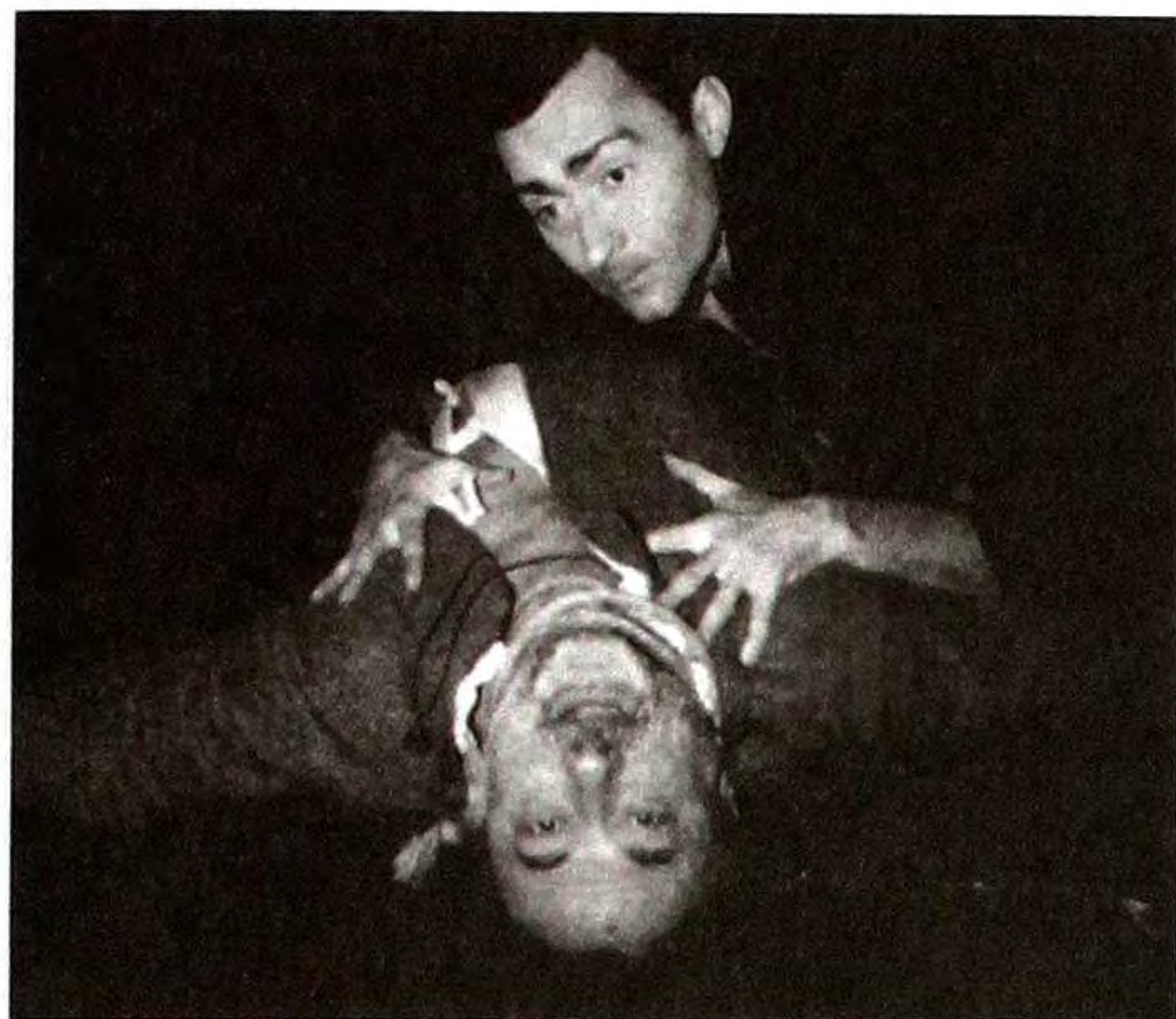
— Готуватися треба за межами театру. Театр для мене не є самоціль — він лише місце, де я можу прийти і розказати щось, щось проповідувати. Але я потім повинен залишити це місце, не прикипати до нього душею, бо інакше будеш невірно існувати в театрі. Ні до чого не варто приліплюватися серцем, крім Бога. Все, що необхідне, Він прикладе тобі.

А як я готуюсь до ролі? Буває, читаєш п'єсу — і не хочеться читати... Немов би самозахист орга-

нізму — відторгнення і п'єси, і твого персонажа. Бо ти підсвідомо відчуваєш, яка це важка робота для твоєї душі — пережити життя героя. І так по краплі пропускаєш його в серце — і він починає оживати. Іноді приходиш у глухий кут, тоді треба про все забути і починати знов. Спонтанність в роботі відіграє не останню роль, бо коли починаєш замислюватися, стаєш схожим на сороконіжку... «Як?» — це важке питання. От все одно, що запитати дитину: «Як ти народився?» Один скаже: мене купили в магазині, другий — приніс лелека, а третій — були тато і мама... І в театрі теж — якщо є тепло, любов, то народжується і творчість — «квітка розпускається». Але якщо приходить диктатор...

— Диктатор — режисер?

— Не тільки режисер. Диктатором можуть бути і обставини, і сам собі можеш стати диктатором. Щось погане зробив, а потім вже не маєш права пробудити цю «квітку» — не можеш розкритися. Бо справжня творчість

■ Віталій Савчук (Андрюс)
і Валерія Чайковська
у виставі «Любов, джаз і
чорт» Ю.Грушаса.
Київський ТЮГ.

■ Віталій Савчук (Блазень)
і Богдан Ступка (Лір)
у виставі «Король Лір»
за В.Шекспіром.
Режисер Сергій Данченко.
Національний
академічний театр
імені І.Франка.

— це завжди акт священнодійства. Ти тут щось блазнюєш, а воно закрите. І тоді треба зрозуміти, що ти зробив щось не так — виправити, і тоді йди — все у тебе вийде. Якщо тобі на роду це написане...

— Ви пробували працювати в різних театрах, у різних режисерів. З яким типом режисури вам найлегше працювати? Коли все чітко окреслюється, чи вам подобається придумувати самому, імпровізувати?

— Режисер, якому я можу довірити себе всього — мій режисер... Хай він буде й диктатором, але бути диктатором теж треба мати право. Бо режисер може щось нав'язувати і бути мертвим. Чи буває так, як жінки іноді хочуть: «взьми мене, покажи силу»... Мені дуже подобається працювати з Сергієм Данченком — як риби у воді. Це режисер, у якого є смак, досвід, інтуїція. Він відчув мене і довірився. І вийшло щось живе.

— Ви кажете: «мертве», «живе». Зараз дуже люблять говорити про живий-мертвий театр, але мають на увазі зовсім інше... Як ви це розумієте?

— Там, де мертве, — людина тікає звідти, біжить туди, де тепло, світло...

— Чи має це зв'язок із поняттям «сучасного»?

— Сучасне — значить, вічне. Бог дає життя, і все, що від Бога, — живе, вічне, а значить — сучасне. Я консерватор в цьому — не вірю в те, що можна винайти щось таке нове. Життя, «живе» дає лю-

бов. От двоє людей зустрілися — і дали життя іншій людині. Так і в театрі.

— Пане Віталію, ви людина релігійна. Театр і релігія протягом багатьох років були в опозиції. Був час, акторів навіть не ховали в огорожі цвинтаря. Як вам вдається поєднувати це в собі? І чи є у вас якісь табу?

— Оце гарне питання. Є табу. Тому я й не живу театром. Коли постане це питання — табу, я підую з театру. Є речі, які я не дозволю собі робити...

— А це може стосуватися ролі?

— Так, може. Це було в ТЮГу, коли ставили «Еквус» Шефера. Я взагалі відмовився від цієї п'єси: вона не просто антихристиянська, але і якась неправдива, фальшива. Я зараз розумію, що це могла бути символічна п'єса, але тоді я не міг переступити через себе... А стосовно того, що церква довгі часи забороняла театр. Я не можу дати остаточної відповіді. Бо іноді я бачу, що хороша вистава — як проповідь, і такої проповіді не почуєш у церкві. А іноді приходиш у церкву, і там можеш побачити таку неприродність, гру... Але театр — дуже небезпечна «зона». І тому все залежить від свідомості кожного. Пекти хліб — це богоугодна справа, але якщо ви робите неякісний, гнилий хліб і продаєте його людям, то яка вже ця справа? Тут кожен повинен дати відповідь сам собі. І може статися так, що ви зрозумієте: сьогодні вам уже не треба йти до театру,

хоча, може, ви і талановитий актор. Я знаю, що сьогодні Валерію Івченку, працюючи в Петербурзі у ВДТ, стає все важче грати вистави, й іноді буває так, що їх відміняють. Для нього це питання стало, як кажуть, «ребром». Він знайшов більший скорб у житті, ніж театр. І мені дуже цікаво, чим скінчиться ця боротьба в його душі. Христос сказав: «Немає такого, щоб дим полишив чи братів, чи сестер, або матір, чи батька, або дітей, або поля заради мене і Євангелія і не одержав би в сто разів більше тепер... А у віці наступному — все життя». Але це вже інша розмова...

— От ви сказали, театр дуже небезпечний...

— Так, особливо для жінок. Якщо чоловіки ще якось вистрибують з цього, то жінки нерідко потрапляють у пастку. Якщо актриса віддається всім нутром, навіть якщо талановита, геніальна, відома, її психіка все одно зламана. Кажуть, що жіночий алкоголізм майже невиліковний. Так і з театром. Ви бачите, яка боротьба йде у серці російської актриси К.Васильєвої. Вже пішла назавжди з театру — все! Але погодилася на одну виставу, на другу... Щоб потім заспокоїтися, забути, це треба таку силу!

— А чому «Макбет» для вас не став табу? Адже про постановки цієї п'єси ходять містичні легенди.

— Не став. Я знаю випадки, коли щось відбувалося з акторами — хтось кудись падав, захворював,

провалювався. Але я не знаю п'єси більш євангелістичної, ніж «Макбет». З'являється цей герой — прекрасна людина, мужня, енергійна. Він повертається з перемогою після війни і зустрічає нечисту силу — відьом, і йде на згоду з ними, віддає себе за славу, багатство і владу — це три основні спокуси. І ми бачимо, як руйнується людина, і цілком логічний кінець: гріх — і смерть. У «Макбеті» є такі чудові монологи! Це відверто християнська п'єса. І її варто зараз ставити, але з головою...

— Як ви вирішуєте цю дилему: життя — театр? Театр вам не заважає у житті?

— Ні. Ви знаєте, є такий «актор акторович». От, видно, що ця людина працює актором — в жестах, поведінці. Це «людина-театр». Навіщо? Адже людина — я б окреслив навколо таке величезне коло, а театр — це десь цяточка — бумц. Для чого зводити себе до рівня цієї цяточки? Не треба блокувати себе. Перед тим, як іти в театр, треба викинути театр із голови і прийти не-театральною людиною. І, звичайно, вміти захищатися, бо театр — це «бокс». І є різний бокс — коли тебе б'ють і добивають, а є такий умовний — не торкатися одне одного, а лише фіксувати удари. Коли закінчують і всміхаються. Бо іноді втрачається почуття міри, і починається знищення. І нічого тоді не врятує. Якщо театр блокує — його треба залишати.

— Питання публіки. Є різні версії: скажімо, публіка як наркотик, якого потребує актор. Що для вас публіка, чи впливає вона на те, як ви граєте?

— Це взаємний процес: від першої репліки залежить, як ти настроїш публіку, який піде контакт. Ти знаєш, що тобі треба це так робити, виходиш, а публіка інша. І треба миттєво коректувати. Оцей момент боротьби: або ти її, або вона. Перше правило сказав Мейєрхольд: завжди треба грати так, немов у залі найгеніальніший глядач. Буває так, що він на початку не слухає, а потім ти все ж таки його на свій бік

перетягуєш: «Ну що, не хотіли, а тепер не жалієте?» Мій головний партнер — глядач.

— Трапляються випадки, коли актор відмовляється від ролі, яка потім виявляється чи не найвдалішою, — немає адекватного сприйняття. У вас такого не було?

— Це кожна роль. Я не пам'ятаю ще такого, щоб я отримав роль і стрибав до стелі — нарешті! Я вже казав: відторгнення — це перша реакція, це ж насилля над собою! Треба влазити в його шкуру, ламати себе. Але поступово, коли розіграєшся, починає котитися, і небажання перетворюється в насолоду.

— Зараз вас за роль Едгара у «Балі злодіїв» висунули на Пектораль, хоча, як на мене, у вас були і цікавіші, але неоцінені ролі. Що ви самі вважаєте найвартіснішим?

— Всі три мої роботи в театрі Франка висували на Пектораль. Найвдаліше — не те, куди тебе висувують, а те, як слухає глядач... Я любив роль Андрюса у «Любов, джаз і чорт» Ю.Грушаса в ТЮГу — зовні жорстокого, але вразливого. Мабуть, я народився у цій виставі.

— У нас роль актора пасивна — його лише «розподіляють», немає конкурсів на роль, як на Заході. Якби у вас була така можливість, чи є роль, яку б вам хотілося зіграти?

— Можливо, Мойсея, який веде в пустелі, але не Франківського, бо там сюжет перекручено, перебріхано, додано соціальної нотки. А ще хотілося б щось із середньовіччя, чогось такого Брейгелівського. Тіля Уленшпігеля. Але спеціально такої ролі немає.

— Ви знімалися в кіно, на телебаченні?

— Я грав коваля Вакулу у «Вечорах на хуторі біля Диканьки» (режисер Ю.Ткаченко). Це такий український авангард. Потім П'єро у «Балаганчику» за А.Блоком (режисер О.Дем'яненко), але на фільм не вистачило грошей — не завершили. Працював трохи на телебаченні — читав поезію. Але я люблю театр...

— Ви працювали в театрі імені Лесі Українки. А чому ви пішли звідти?

— У нас була домовленість із Ми-

хайлом Резніковичем. Коли він зважився мене взяти, я набрався нахабства і сказав, що не працюю в суботу — це день для Господа (IV заповідь). «Так. Ну добре, але щоб про це ніхто не знав». Але коли почали працювати над п'єсою «Фернандо Крапп написав мені цього листа» (цікава була робота і сама п'єса), мене почали викликати в суботу — раз, другий. І я написав заяву на звільнення. Я думав: нарешті, звільнився від театру. Та через кілька днів мені кажуть: «З тобою хоче переговорити Данченко». Перед зустріччю мене просили: тільки ж не кажи про суботу. Але я зразу попередив, та Сергій Володимирович сказав: «А чому б і ні?». І для мене всі питання вирішилися.

— То ця субота у вас як лакмусовий папірець?

— Так, є субота — я залишаюся працювати, ні — я йду. Сьогодні людина виснажена, духовно слабка, потребує оновлення. А де взяти сили? Навколо все хворе, і мистецтво в тому числі — воно не відродить. Таку силу може дати тільки Небо. Це треба відчутти і вхопитися. А Дух має свою логіку — він вибудує, спрямує, приведе. Пам'ятаєте слова з фільму «Покаяння»: «Навіщо та дорога, яка не веде до храму?» Якщо театр дає можливість це вбудувати хоча б трохи, тоді можна говорити на цьому рівні.

— І питання наостанок: якби ви могли зобразити театр, вашу роботу одним образом, символом, що б це було?

— Є у мене один образ. Геракл здійснив одинадцять подвигів. Там були прекрасні: з левом, птахом, але був ще шостий, коли він вичистив Авгієві стайні. Так от людина, яка хоче займатися високою справою, зокрема мистецтвом, має приготуватися очистити ці стайні. І цим я займаюся все життя і з глядачами, і за кулісами, бо стайні — це наші серця. Брудна у нас робота. Так, це прикро і принизливо, але це подвиг, і коли усвідомлюєш це, тоді ти щасливий. І от на цій «високій ноті» я й хотів закінчити нашу розмову.